

criminal law terms]. Dnipro: Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, 388 p. (in Ukrainian)

4. Loboiko L. M. (2005) *Kriminalno-protsesualne pravo: kurs lekysii*. [Criminal procedure law: Teaching manual]. K.: Istina, 456 p. (in Ukrainian)

5. Basai N.M. (2012) *Vyznannia dokaziv nedopustymymy v kryminalnomu protsesi Ukrainy: pidstavy, protsesualnyi poriadok i pravovi naslidky* [Inadmissibility of evidence in the criminal procedure of Ukraine: Grounds, procedural order and legal effects] (PhD Thesis), Odessa.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-074-2-61>

ПОНЯТТЯ ТА ПІДСТАВИ ВИСУНЕННЯ ПРОКУРОРОМ ДОДАТКОВОГО ОБВИНУВАННЯ В СУДІ

Гльушонок О. Ю.

*прокурор першого відділу процесуального керівництва
Харківської обласної прокуратури
м. Харків, Україна*

Існують випадки, коли під час судового розгляду кримінальної справи з'ясовуються обставини, які викривають обвинуваченого у вчиненні ще одного або декількох злочинів, за якими обвинувачення йому не було висунуто.

Наприклад, свідки, потерпілі, сам обвинувачений, або ж інші учасники процесу надають показання, що обвинувачений вчинив умисне вбивство, а після цього погрожував вбивством очевидцям злочину у разі розголошення ними цих фактичних даних і у свідків були реальні підстави побоюватися цієї погрози, але на досудовому слідстві останні про це не повідомляли.

Для таких випадків, які тісно межують зі зміною обвинувачення прокурором у суді, але мають свою особливість, законодавець передбачив для публічного обвинувача висунення додаткового обвинувачення.

Необхідно одразу зазначити, що свого часу запровадження можливості висунення прокурором додаткового обвинувачення у суді в тому вигляді, в якому воно пропонується чинним Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України), стало однією з його новел. І введена вона була замість інституту додаткового досудового розслідування, щоб прокурор міг виправити помилки, допущені під час слідства. Однак, на жаль, ця новела так і залишилась прогресивною новелою, яка повинна була зумовити ефективне використання часових і

людських ресурсів, а натомість фактично є майже мертвою статтею вже протягом семи років.

КПК України у ч.1 ст. 339 зазначає, що у разі отримання відомостей про можливе вчинення обвинуваченим іншого кримінального правопорушення, щодо якого обвинувачення не висувалось і яке тісно зв'язане з первісним та їх окремих розгляд неможливі, прокурор право звернутися до суду з вмотивованим клопотанням про розгляд додаткового обвинувачення в одному провадженні з первісним обвинуваченням.

Для прикладу, німецький прокурор також може доповнити обвинувачення. Відповідно до параграфу 266 розділу VI книги другої КПК Федеративної Республіки Німеччина якщо прокурор під час основного судового розгляду поширює обвинувачення на інші злочинні діяння підсудного, суд може постановою (ухвалою) долучити їх до цього провадження, якщо ці діяння йому підсудні і підсудний висловлює свою згоду. Додаткове обвинувачення може бути висунуте усно. Головуючий надає підсудному можливість для захисту [1, с. 276].

Як свідчать статистичні дані, прокурорами органів прокуратури України вкрай рідко висувається додаткове обвинувачення в суді першої інстанції. Так, впродовж 2013 року прокурорами висувалось додаткове обвинувачення при розгляді 4 кримінальних проваджень (0,002 % від загальної кількості кримінальних проваджень, розглянутих судами першої інстанції за участі прокурора), впродовж 2014 року – 12 (0,006 %), впродовж 2015 року – 8 (0,005 %), впродовж 2016 року – 8 (0,005 %), впродовж 2017 року – 8 (0,005 %), впродовж 2018 року – 14 (0,01 %), впродовж 2019 року – 5 (0,004 %), впродовж 2020 року – 5 (0,004 %) [2].

З наведеного вбачається, що відсоток кримінальних справ, розглянутих судами першої інстанції, де прокурором висувалось додаткове обвинувачення за весь час дії чинного КПК України не перевищував навіть 0,1 % від загальної кількості цих справ.

Попередній КПК, який діяв на території України, також визначав алгоритм дій суду у разі з'ясування у судовому засіданні, що підсудний вчинив ще й інший злочин, щодо якого обвинувачення не висувалось і яке тісно зв'язане з первісним та їх окремих розгляд неможливі. І при попередньому КПК такий алгоритм дій застосовувався частіше, ніж зараз.

На нашу думку вказане пов'язано перш за все з тим, що попереднім Кодексом було передбачено також і інститут додаткового розслідування.

Разом з цим вбачається, що на цей час сторона обвинувачення новим Кодексом поставлена у вкрай вузькі часові рамки: за загальним правилом стороні обвинувачення максимально надається 14 днів для проведення повного досудового розслідування, тоді як за чинності попереднього КПК вся справа поверталась на додаткове досудове слідство і

обмежувалось це слідство більш адекватними часовими рамками: строк додаткового слідства встановлювався прокурором, який здійснював нагляд за слідством, в межах одного місяця з моменту прийняття справи до провадження, подальше продовження зазначеного строку провадилось на загальних підставах.

Окрім цього, деякі судді та адвокати буквально тлумачать статтю 339 КПК України та вказують, що за цей час досудове розслідування не повинно проводитись повно, а проводяться лише дії та приймаються рішення, які передбачені статтями 276-278, 290-293 КПК України.

Таким чином, можливо здебільшого поодиноке застосування можливості висунення додаткового обвинувачення прокурором у суді зумовлено не дуже якісною регламентацією цього інституту у чинному КПК України.

Хоча мета включення до Кодексу положень щодо права прокурора на висунення додаткового обвинувачення є необхідною з огляду на завдання кримінального провадження та з урахуванням такої засади кримінального провадження, як розумність строків.

Передбачалось, що впровадження такого інституту позитивно відобразиться на ефективності досудового розслідування та судового розгляду: витратиться менше часу на розслідування, задіяна буде менша кількість слідчо-оперативних та прокурорських працівників, коштів з Державного бюджету на розслідування таких справ буде витратитися також менше з огляду на стислість строків та обмеженість щодо доцільності проведення окремих слідчих дій. Окрім цього, якщо буде зареєстроване нове провадження, то воно одразу ж буде розкрито, або ж розкритим стане те, що було зареєстроване раніше і залишалось фактовим. Таким чином, у будь якому разі зменшувався б залишок кримінальних проваджень, у яких жодній особі не повідомлено про підозру. А якщо врахувати, що Єдиний реєстр досудових розслідувань працює таким чином, що залишок проваджень з кожним днем все збільшується, та, як наслідок, – збільшується навантаження на слідчих та процесуальних керівників, така новела КПК України є дійсно позитивним нововведенням.

Проте, як ми бачимо, цей інститут фактично не працює, вказане вплинуло і на той факт, що українська наукова література майже не має напрацювань з питань висунення додаткового обвинувачення прокурором у суді. І Вернидубов чи не єдиний науковець, хто приділяв увагу цьому питанню. Обмежено торкалися теми висунення додаткового обвинувачення у своїх наукових працях В. Гринюк, С. Меркулов, І. Єрьоменко та інші українські науковці. Проте, незначна кількість наукових досліджень не позбавляє нас можливості розглянути інститут висунення додаткового обвинувачення прокурором у суді першої

інстанції та перш за все визначити поняття висунення додаткового обвинувачення.

На наш погляд, висунення додаткового обвинувачення прокурором під час судового розгляду кримінальної справи у суді першої інстанції – це процесуальне рішення прокурора, затверджене судом під час судового розгляду кримінального провадження, яке полягає у складанні клопотання, в якому формулюються підстави для розгляду додаткового обвинувачення в одному провадженні з первісним та фактичною підставою якого виступає переконання прокурора про можливе вчинення обвинуваченим ще одного, або декількох злочинів, які тісно пов'язані з первісним обвинуваченням та окремих розгляд яких може негативно вплинути на всебічність, повноту та об'єктивність судового провадження.

Підстави висунення прокурором додаткового обвинувачення у суді ми пропонуємо розуміти як сукупність обставин, при наявності яких публічний обвинувач може скористатися правом на висунення додаткового обвинувачення.

Поділити ці підстави можна на фактичні та юридичні. До фактичних слід віднести наступне: отримання даних, що свідчать про вчинення кримінального правопорушення, під час судового розгляду; додаткове вивчення матеріалів кримінального провадження; суб'єктивна позиція прокурора у кримінальному провадженні.

До юридичних підстав належать: клопотання прокурора, погоджене у порядку ст. 341 КПК України з прокурором вищого рівня; ухвала суду, якою задоволено клопотання прокурора про розгляд додаткового обвинувачення в одному провадженні з первісним обвинуваченням.

Підкреслюємо, що тільки за наявності сукупності вказаних підстав на цей час публічному обвинувачу можливо скористатися правом на висунення додаткового обвинувачення особі.

Таким чином, запровадження можливості висунення прокурором додаткового обвинувачення у суді впливає на ефективність та повноту судового розгляду та, як наслідок, – на дотримання конституційних прав та гарантій усіх учасників кримінального процесу.

Література:

1. Головненков П. Уголовно-процессуальный кодекс Федеративной Республики Германия. Strafprozessordnung (StPO). Науково-практичний коментар і переклад тексту закону. Universitätsverlag Potsdam, 2012. 404 с.
2. Форми № «П», Звіти про роботу прокурора за 12 місяців 2013-2020 років. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stat_n_st?dir_id=104402 (дата звернення – 18.04.2021).